RIT BYGGÐASAFNS SKAGFIRÐINGA 2

ÞRIF OG ÞVOTTAR
í torfbæjum

Sigríður Sigurðardóttir

Þrif og þvottar í torfbæjum.

Rit þetta fjallar um þrifnaðarhætti á torfbæjartímum. Umfjöllunin spannar tímann frá miðöldum til nútíma en kastljósinu er þó fyrst og fremst beint að síðustu öldum. Skoðað er hvernig torfhús voru þrifin, hvernig fataþvottar fóru fram og hvernig fólk þreif sjálft sig, hvaða áhöld og efni voru notuð við þvotta og þrif og hvernig hinar ýmsu húsagerðir gátu haft áhrif á þau. Að baki liggur áralöng rannsókn sem byggist á skoðun varðveittra muna sem tilheyra þessum þætti mannlífsins, rituðum heimildum og viðtölum. Víða er komið við en efnið er þó fyrst og fremst miðað við Skagafjörð.

Formáli ... **1**
Inngangur ... **4**
Annað aldarfar ... **6**
Á tímum torfbæja ... **9**
Á bæjarhlaði ... 13
I Göngum í bæinn ... **14**
Skálinn ... 15
Eldhúsið ... 16
Stofan ... 17
Baðstofan ... 18
Sparistofan ... 19
Stofur í sérhlutverkum ... 20
Samkomuhús ... 21
Göng ... 21
Geymslur ... 22
Búr ... 23
Skemmur og hjallar ... 23
Kjallarar ... 24
Kamrar ... 25
Leyningurinn ... 28
Vatnsvirki ... 28
Brunnar og brunnhús ... 28
Innibrynningar ... 30
Vatnslagnir ... 31
II Efni, áhöld og ílát ... **32**
Vatnið ... 32
Vatnsílát og -áhöld ... 33
Keyta ... 34
Sápa ... 34
Sandur ... 36
Aska ... 37
Snjór ... 37
Önnur efni ... 37
Þvottatæki og -tól ... 38
Þvögur, buskur, leppar og klútar ... 38
Kústar, vendir og burstar ... 39
Klöpp og þvörur ... 39
Kefli, bolti, klemma og kvísl ... 40
Þvotta- og fataílát ... 41
Þvottaföt ... 42
Kistur, tínur og öskjur ... 43
Matvæli og matarílátaþrif ... 44
Sláturverk ... 44
Matarílát ... 45
Askar ... 48
Mataráhöld ... 48
Önnur ílát ... 50
Koppar ... 50
Spýtubakkar ... 53

..... **54**

III Bæjarbúnaður og -þrif 56

Dyr og hurðir 57

Gólf 58

Rjáfur og súðir 59

Gluggar 59

Gluggatjöld 60

Skjáir 60

Ljórar, vindaugu og túður 61

Loftræsting 61

Stigar, klefar, herbergi og skápar 62

Set- og svefnbúnaður 62

Bekkir, set, borð og stólar 63

Rekkjur og rúm - svefnstaðir 65

Rúmföt 67

Rúmvenjur 67

Kynding 67

Eldstæði 70

Reykháfar, reykop og reykrör 70

Eldsneyti 73

Ljósfæri og ljósmeti **76**

IV Þvottar 76

Ullarþvottur 79

Fataþvottar 82

Laugarþvottar 83

Þurrkur og frágangur 85

Tjöld, reflar og ábreiður 86

Skór og skinnföt **87**

V Líkamsþrif 87

Handþvottur og fótasnyrting 89

Hárþvottar og hársnyrting 90

Hár- og skeggskurður 92

Greiður og kambar 92

Höfuðföt 93

Fléttur, hnútar og lokkar 94

Laugarferðir 95

Baðhús 96

Kerböð 97

Kláði og kvikindi 98

Tannhirða 99

Hvítvoðungar 100

Bleiur 100

Reifar 101

Bleiu- og reifaþvottar 101

Barnsrassa- og naflabót 102

Værðarbúnaður barns 103

Ýmis húsráð og óráð 104

Græðikrem 104

Feguðarmeðul **105**

Líf í torfbæ - lokaorð **108**

HEIMILDIR .....